

king tussen de Belgische en Nederlandse oplossingsmodellen terzake. De auteur komt tot de vaststelling dat beide landen uiteindelijk met een identiek probleem worstelen: het efficiënt bestrijden van een toenemende collectiviteitscriminaliteit, wat in de twee onderzochte systemen blijft steunen op het individuele optreden van fysieke personen door wie een collectiviteit kan optreden.

Samenvattend kan gesteld worden dat het besproken werk bijdragen bevat waarvan de inhoud varieert van interessant tot voor de praktizijn onmisbaar, doch dat het, de redactionele bijschavingen en vrij laattijdige publikatie ervan ten spijt, niet het handboek sociaal strafrecht geworden is, waar sommigen op gewacht hebben. Misschien ware zulks ten dele te ondervangen geweest door de optie voor verspreiding van de teksten via een bijzonder nummer van een tijdschrift, naar analogie met het nummer 7/8 van de jaargang 1984 van het Franse *Droit Social*, dat de referaten bundelt van een op 20 april 1984 gehouden colloquium over Arbeidsrecht en Strafrecht.

Ch. Persyn

Recht op zoek naar economie?, door B. Bouckaert, Gandaius 3 E. Story-Scientia, Gent, 1984, 49 blz.

Als derde nummer in de reeks *Gandaius* — een uitgave van de Rechtsfaculteit van de Rijksuniversiteit te Gent — verscheen onder de titel 'Recht op zoek naar economie? Prolegomena tot een economische analyse van het recht' de inaugurale les van Boudewijn Bouckaert.

De auteur omschrijft zijn onderwerp als 'een rondgang in de raakpunten tussen rechtswetenschap en economische wetenschap' en achtereenvolgens gidst hij ons doorheen een kleine doch goed gevulde wetenschapstheoretische zaal en een wat uitgebreider verzameling praktische voorbeelden van een economische analyse van rechtsregelen en -instituten. Vertrekkende van het basisaxioma van de economie — de mens als *homo economicus* — komt hij hierbij tot de conclusie dat recht en economie beide hun bron vinden in dezelfde kentering van 'la condition humaine': het leven en samenleven in een wereld van schaarse middelen, waaruit de noodzaak voortvloeit tot economiseren en het trekken van juridische scheidslijnen inzake beschikbaarheid van middelen. Waar de rechtswetenschap echter in wezen begaan is met het instellen van grenzen tussen de beschikkingsdomeinen van individuen en instellingen, richt de economische wetenschap zich uitsluitend op het economiserend gedrag van deze individuen en instellingen binnen hun — technisch en juridisch — beschikkingsdomein. Deze uiteenlopende benaderingen dienen nu volgens de auteur 'door kruisbevruchting verrijkt', want zonder kennis van het recht komt de econoom tot onjuiste analyses of zelfs tot de onverklaarbaarheid van bepaalde verschijnselen, terwijl de jurist in de economie vaak een verklaring zal vinden voor juridische evoluties en bovendien moet rekening houden met de economische effecten van juridische veranderingen.

Ter illustratie van deze verrijking worden een aantal voorbeelden uitgewerkt uit diverse rechtstakken, waarvan wij er slechts enkele weerhouden. Zo suggereert

de auteur, na een ode te hebben gebracht aan de contractuele vrijheid, dat er wel eens een verband zou kunnen bestaan tussen de verloederding van de bouwsector en de sterke toename van de verkrotting aan de ene kant, en de huurprijsreglementering aan de andere. Dit vermoeden was echter nauwelijks geuit toen in het nummer 95 van het tijdschrift 'Wonen', uitgegeven door het Nationaal Instituut voor de Huisvesting, een studie verscheen van de hand van J. Van de Lanotte onder de titel 'De tijdelijke huurwetten en de immobiliënsector', waaruit blijkt dat de huurprijsreglementering door de structuur van de bouwnijverheid (belang van de bouw voor eigenaars-bouwers) en de structuren van de rentabiliteit van het onroerend goed (dominantie van de meerwaarde) weinig of geen invloed kan uitoefenen op de bouwnijverheid en de crisis van de vastgoedsector in het algemeen. Een economische analyse van de wetgeving in een bepaalde sector blijkt dus inderdaad nuttig te zijn, al was het maar om bepaalde hardnekkige vooroordelen t.a.v. de effecten van deze wetgeving de kop in te drukken.

Interessant is tevens de economische ('politiek-economische' geeft de auteur toe) benadering van de toename van de belastingdruk, die paradoxaal genoeg onverminderd doorgaat hoewel mag aangenomen worden dat een meerderheid van de bevolking zulks niet wenselijk acht. In het spoor van de Amerikaanse 'School of Public Choice' zoekt de auteur de oorzaak van deze paradox in het morfologisch verschil tussen input en output van de overheidsmachine, tussen belastingen en overheidsuitgaven. Een verhoging van belastingen wordt zoveel mogelijk gespreid naar elke burger toe, de uitgaven die erdoor gefinancierd worden daarentegen richten zich doorgaans op een beperkte, identificeerbare groep burgers. Dit verschil tussen beide soorten maatregelen zorgt er dan voor dat vooral in het tweede geval van een politieke identificatie sprake zal zijn, zodat het eenvoudiger wordt drukkingsgroepen te mobiliseren voor het realiseren van een uitgavenverhoging dan voor een belastingvermindering. Getoetst aan de actuele situatie roept deze analyse echter wel de bedenking op dat het aldus geschetste beeld reeds door de realiteit is achterhaald, of zelfs voorbijgestoken, mogelijks omwille van het feit dat een bepaald — opnieuw duidelijk identificeerbaar — gedeelte van de bevolking zich meer dan anderen geviseerd voelt door de stijgende belastingen, wat dan voor drukkingsgroepen aan de input-zijde heeft gezorgd die, mede door het heersend politiek klimaat, nu reeds het beleid weten te beïnvloeden.

In een laatste voorbeeld tenslotte confronteert de auteur werkloosheidsreglementering en economie, en vertrekkend van de vaststelling dat de vigerende regeling voor het overgrote deel door de overheid wordt gefinancierd, gaat hij op zoek naar een aanvaardbaar model van arbeidsherverdeling, 'in afwachting van een globale economische herneming'. Gezien de bezwaren die rijzen bij een klassieke aanpak waarbij de overheid via allerlei technieken de bedrijven dwingt tot het aanwerven van werklozen, wordt een alternatief hiervoor gezocht in een geleidelijke en gedecentraliseerde weg naar arbeidstijdverkorting, waarbij het initiatief dient uit te gaan van kleine groepen werknemers. Aan hen wordt de mogelijkheid geboden een overeenkomst te sluiten met een werkloze, aan wie zij allen een fractie van hun tewerkstelling afstaan, zodat in de onderneming een nieuwe arbeidsplaats ontstaat. In ruil voor deze voor de overheid besparende daad wordt hen een fiscale aftrek toegestaan, die ervoor moet zorgen dat het netto geleden loonverlies lager blijft dan de werkelijke arbeidsduurverkorting.

Hoewel ongetwijfeld heel wat bedenkingen te maken zijn bij de uitgangspunten van de auteur — zo is de overheidstussenkomst binnen de werkloosheidsreglementering sinds 1982 in belangrijke mate teruggelopen — en bij diverse al dan niet gewilde neveneffecten — syndicalisten zullen het wellicht hebben over een 'divide et impera'-strategie — menen wij dat de voornaamste struikelsteen ook voor een dergelijk systeem zal liggen in de beperkte mobiliteit van de (werkloze) arbeidskrachten. Bovendien bestaat het overgrote deel van de werkloze massa uit laag- of niet geschoolden, en de (afnemende) arbeidsplaatsen die voor hen openstaan worden ook vandaag niet dermate gehonoreerd dat hier van een grote gevoeligheid voor belastingdruk(verlaging) — waar het systeem dan toch groten-deels op steunt — kan gesproken worden. Toch zijn wij met de auteur van mening dat wetenschappelijk onderzoek in deze richting een kans moet krijgen, al was het maar omdat deze samenwerking tussen juristen en economen wellicht meer perspectieven biedt voor onmiddellijke tewerkstelling dan de momenteel sterk overheersende geDIRVde projecten.

Deze vaststelling geldt trouwens ten aanzien van de door de auteur ontwikkelde stelling in haar geheel: de rechtswetenschap en haar beoefenaars hebben ongetwijfeld heel wat te leren van de economie, en een in die zin interdisciplinaire benadering van bepaalde klassieke juridische vraagstukken kan ongetwijfeld tot vernieuwende inzichten en hopelijk ook meer bevredigende oplossingen leiden. Fundamenteel hierbij lijkt ons evenwel de optie die genomen wordt aangaande het economisch model dat als basis zal fungeren bij deze samenwerking. In dat opzicht kijken wij vrij sceptisch aan tegen een combinatie van de juridische fictie van de contractuele vrijheid met een vermoe(i)de invisible hand.

Ch. Persyn

Boeles, P., Vreemdelingenrecht en Nederlanderschap, tweede geheel herziene druk, Serie Praktijk-handelingen, W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle, 1984, 231 p.

Het is de laatste maanden stellig waar gebleken dat de Nederlandse rechtsliteratuur aan de verschillende gezichtshoeken van het vreemdelingenrecht een meer uitvoerige toelichting heeft gewijd dan de enkele, afzonderlijke commentaren die de Belgische rechtswereld op de wijzigingen in de eigen, Belgische wetgeving inzake heeft vrijgegeven.

Met de tweede druk van deze handleiding bewijzen onze Noorderburen nogmaals hoe zij begrepen hebben dat ook de nieuwste hoofdlijnen van het Nederlandse vreemdelingenbeleid bij de Nederlandse rechtspracticus de behoefte aan uitvoerige heroriëntatie zullen oproepen. Dit boek gaat over de wettelijke regelingen die het verschil tussen vreemdelingen en Nederlanders tot hun onmiddellijke onderwerp hebben. De auteur ontleedt aldus de mogelijkheden voor de vreemdeling om legaal in Nederland te blijven, evenals de modaliteiten van dit verblijf doorheen de Nederlandse Vreemdelingenwet en de Wet Arbeid Buitenlandse Werknemers (WABW). De nieuwe uitgave werd bovendien aangevuld met een bijzondere inleiding in het recht op een vreemdelingenpaspoort (en de functies van de Paspoortinstructie tot het recht van internationale bewegingsvrijheid). Tenslotte worden de verkrijging en het verlies van het Nederlander-